

Emil v. Quanten.

Fjurskyddsaken.

F. T. 1893:3.



## I djurskyddssaken.

### I.

I hvarje sundt och lifskraftigt samhälle är rättsmedvetandet ständigt stadt i utveckling. Hvarje större framsteg i odling, hvarje ny samhällsinrättning, hvarje ny lifsåsikt invärkar på rättsmedvetandet, ger detsamma nytt innehåll, nya uppgifter att lösa. Närdt sålunda från olika håll, rycker rättsmedvetandet än i ett, än i ett annat afseende framom den skrifna lagen.

Förhållandet är lika naturligt som gagneligt. Ty först när ett visst rättsmedvetande utvecklat sig, kan lag stadgas, och endast därigenom att rättsmedvetandet fortskrider kunna lagarna bättras och fullkomnas.

Men detta förhållande kan ock medföra ett missförhållande. Det kan nämligen hända, och det har mera än engång händt, att rättsföreskrifterna ej följa rättsmedvetandet nog tätt i spåren. Då uppkommer en farlig motsägelse mellan lag och rättsmedvetande. Den förra förlorar i hälgd, det senare känner sig kränkt och värnlöst i det praktiska lifvet. Det humana fortskridandet råkar mer eller mindre i stockning.

Ett sådant förhållande råder, såsom oss synes, för närvarande på djurskyddets och djurskyddslagstiftningens område.

Man har, såsom bekant är, under långliga tider antagit att djuren äro „oskälige“, d. v. s. utan förstånd och känsla, utan medvetande, lefvande maskiner så att säga, inrättade till praktiskt gagn åt människan. Man har velat förklara djurens lifsyttningar dels som ren mekanism, dels som en hos dem nedlagd s. k. instinkt, en blind naturdrift, som oföränderligt behärskar deras handlingar.

Men denna uppfattning är numera rubbad, ja, man kan säga fullkomligt undergräfd, i följd af de storslagna undersökningar vetenskapen på senare tider egnat djurvärlden och de upptäkter, till hvilka dessa undersökningar hafva ledt. Resultatet är visserligen ej ännu i hvarje detalj fullt färdigt, men dock otvetydigt af sådan beskaffenhet, att hvarje sundt omdöme måste förkasta den gamla föreställningen att djuret är utestängdt från all medveten intelligens och utvecklingsförmåga.

Man har genom noggranna, planmässiga undersökningar öfverbevisats om att djuren ega fattningsgäfvor, minne, förstånd, omdöme. De kunna föresätta sig mål, hvilkas uppnående kräver värksamhet af kombinerade intellektuella egenskaper. De kunna välja mellan olika medel att nå sina mål. Såväl de stora som de små inom djurvärlden, insekterna såväl som ryggradsdjuren, ha lämnat intyg därpå: hunden, hästen, katten, räffen, elefanten, svalan, korpen, kajan, tranan, myran, biet, spindeln, sälen, hvalen o. fl.

Det har äfven blifvit styrkt att djuren ega moraliska egenskaper. De hata och älska. De ega plikt- och rättskänsla. De visa tillfredsställelse öfver riktiga, blygsel öfver otillätliga handlingar. De hämnas oförrätter och ådagalägga tacksamhet för välgärningar. Deras tillgifvenhet och trohet, såväl inbördes som mot människan, kunna trotsa döden. Att deras tillgifvenhet kan vara en fri sympati, icke blott yttringen af en artsamhörighet, bevisas såväl däraf, att djur af samma slag kunna bli dödliga fiender, som af att djur af olika slag kunna sluta vänskapsförbund med hvarandra, t. ex. hund och häst, häst och gumse, oxer och tranor, ja i trots af ordspråket, hund och katt.

Man har ansett att djuren ej kunna vare sig tala eller gråta och skratta och anfört detta såsom ett hufvudbevis uppå att djuren sakna medvetande, intelligens och känsla. Men djuren kunna tala. De ega ett språk i sin blick, i sina åtbörder, i mer eller mindre artikulerade ljud. De kunna meddela sig med hvarandra, hota, locka, varna o. s. v. Deras språk är, jämfördt med människans, fattigt och ofullkomligt, men icke dess mindre ändamålsenligt.

När vakten i en bikupa ser en fara nalkas, ger han detta strax tillkänna, med den påföljd, att hela kupan inom

kort är i uppståndelse. När elefanthjordens ledare undersökt vattendammen och funnit platsen fri från fiender, låter han höra ett lockljud, som genast fattas och hörsammas af den öfriga hjorden.

Om skratt och gråt äro uttryck af glädje och sorg, så skratta och gråta utan tvifvel äfven djuren, ehuru icke på samma sätt som människan. Hos djuret frambyter ofta glädjen lika häjdlöst som dess sorg yttrar sig gränslöst. Ligger det kanske icke gråt och snyftningar i hundens ynkliga tjut, skratt i hästens uppslupna gnäggningar? Höres ej tröstlös klagan i den lilla fågelhonans pip, då boet plundrats och maken dödats? Klingar ej oändlig sällhet i lärkans sång? Hvar och en, som utan förutfattade meningar lånar ett uppmärksamt öga och öra åt djurvärlden, skall tydligt förnimma huru den talar, skrattar, gråter, jublar och klagar.

Slutligen hafva forskning och iakttagelse intygat att djuren kunna utveckla och fullkomna sig. Detta ådagaläggas dagligen af våra husdjurs mottaglighet för uppfostran och bekräftas af deras olikhet med sina vilda stamfäder, en olikhet som icke kunnat uppkomma utan en lång följd af förändringar. Att dessa förändringar åstadkommits genom människans inflytelse minskar icke deras beviskraft, ty de kunde alls icke inträffa, om ej djuren själfva egde fullkomningsanlag och utvecklingsförmåga. Men icke håller de vilda djuren kvarstanna på samma ståndpunkt. Äfven de äro inbegripna i den rörelse framåt, som styr hela världen. Man har funnit att de kunna lämpa sig efter nya förhållanden, i hvilka de råkat eller hvilka de själfva uppsökt. Man har funnit att de kunna införa förbättringar i sina bostäder, anlita nya näringsmedel, utveckla nya fallenheter och däremot svarande nya organ. Geologin, som upplåtit jordens fornhäfder, har i dem läst att hela djurvärlden varit sedan oberäkneliga tider stadd i ett oafbrutet fortskridande till högre former, ädlare släkten.

Alla dessa sakförhållanden hafva ledt till en ny uppfattning af djurets väsen. Mekanismen är fullkomligt öfvergifven. Äfven instinkten i den bemärkelse hvari man hittills fattat detta ord är en omöjlighet. Djuret styres icke af en blind kraft. Instinkten hos djuret är ingenting annat än

det omedelbara lif, som vi vanligen kalla en varelses natur, bestående af nedärfda anlag och vanor. Dessa gifna anlag och vanor begränsa men utestänga icke medvetet lif och fri utveckling. Tvärtom. De förra förutsätta och be-tinga de senare. Djurets omedelbara natur är ett arf af egenskaper, dem föregående släktled dels ärfvt, dels förvärfvat sig, och ju ädlare arfvet är, dess högre kan sedan indi-viden utveckla sig i sin ordning.

Samma förhållande råder äfven hos människan, med den skilnaden, att hos henne det medvetna elementet är relativt mycket större.

Och nu: hvilket är det enande bandet mellan de mora-liska och intellektuella förmögenheter man upptäckt hos dju-ret? Hvad gör att det fattar, tänker, dömer, handlar, kän-ner, älskar, fröjdas och lider? Hvad gör att det kan till ärfda anlag och vanor foga nya, förvärfvade egenskaper? Att det utvecklar och fullkomnar sig? Det kan icke vara annat än en själ? Endast en själ kan begripa. Endast en själ kan vara kärleksfull, trogen, uppoffrande. Endast en själ kan sammanhålla länkarne i den kedja af olika lifs-yttringar och inflytelser, som bilda djurets tillvaro. Icke ens fysiskt kroppsväl och fysisk kroppsskada kunde förnim-mas som behag eller smärta, om icke i kroppen bodde en själ, hvilken kände honom såsom sin. Djuret eger en själ, detta är en af den moderna vetenskapens stora upptäckter.

Följande yttrande anträffas i ett bekant fackarbete: „En fransk filosof, som på sin tid bröt stafven öfver sko-lasticismens kammarteorier och värksamt bidrog att införa empirin (erfarenhetsinsikten) äfven i den filosofiska veten-skapen, säger på ett ställe i sina skrifter, vid tal om dju-rens handlingar, att de kunna härledas ur endast tre prin-ciper, antingen ur ren mekanism eller såsom i följd af en blind drift eller ur något som jämför, dömer och vet. Vi finna här återgifna de tre olika uppfattningar af djursjä-len, hvilka aflöst hvarandra i det mänskliga föreställnings-sättet: den af nästan hvarje tänkande längesedan öfvergifna cartesianska, som i djuren såg endast rent mekaniska auto-mater; det därefter och ännu i våra dagar, isynnerhet af den stora allmänheten, omfattade åskådningssättet, hvilket i djurens värksamhet ser endast resultaten af en vid ska-

pelsen nedlagd oemotståndlig naturdrift, hvilken man kallat instinkt; samt slutligen den numera af de flesta vetenskapsmän uppburna åsikten att djursjälens är till sin grundtyp likartad med vår egen, ehuru representerande ett lägre utvecklingsstadium.“<sup>1)</sup>)

De olika uppfattningarna af djurets väsen motsvaras naturligen af olika sätt att behandla djuren.

Den som i djuret ser endast en mekanisk automat förfar därefter. En mekanisk automat är hvarken i sin helhet eller i sina delar ett kännande väsen. Det är för mekanismen själf alldeles likgiltigt, om den skyddas eller förstöres, om ingrepp göres däri, om den plockas sönder bit för bit. Mekanismens ändamål ligger utom densamma, i andras afsikter, andras gagn därmed. Det kan därför ej förvåna, om den som anser djuret som „ren mekanism“ icke tager någon hänsyn till djuret själf. Man endast förvånar sig öfver huru en så onaturlig teori någonsin kunnat vinna insteg.

I den populära åsikten att djuret ledes af blinda naturimpulser är mekanismen utbytt mot organismen. Djuret erkännes som ett lefvande väsen, dock endast med instinktiv drift. Det kan fullkomnas genom dressyr, men oföränderligt endast i en gifven riktning. Det har nerver, mottagliga för skadliga och gynnsamma inflytelser, men är i sin helhet likgiltigt för det ena som det andra. Det saknar känslans koncentration, medvetandets ljus. Dess lif är som en dröm, hvilken slutar utan uppvaknande. I praktiskt hänseende blir dess ställning föga ändrad. Det blindt värkande är främmande för människans väsen. Det medvetlösa erfar ej själf och meddelar därför ej åt andra sorg eller glädje. Det uppväcker ej vår medkänsla. I sättet att behandla djuren tages fortfarande hänsyn endast till gagn eller skada för människan.

Med den stora upptäckten att djuret eger en själ intager djurvärlden en helt ny ställning. Djuret är ej längre till endast för människans nytta eller nöje. Det själbegäfvade har ett ändamål omedelbart i sin tillvaro. Djurets

---

<sup>1)</sup> Ur vår tids forskning. 34. De lägre djurens sjäslif. Af O. M. Reuter. Förra afdelningen, sid. 3. Stockholm 1886.

eget lif och egen utveckling äro dess närmaste bestämmelse. Djuret har en själfständig värld af förnimmelser, syften, sträfvanden. Och denna värld är ej främmande för människan. Själens yttringar kunna till sin art ej vara andra hos djuret än hos människan. Djurets själ och människans själ ega samma hufvudegenskaper. Djursjälen är „till sin grundtyp likartad med vår egen.“ Olikheten består blott däruti, att den förra representerar ett lägre stadium. Det lägre kan visserligen endast på ett, begränsadt sätt fatta och närma sig det högre. Men det högre stadiet omfattar och uppfattar äfven det lägre. Så snart vi insett att djurvarelsen är likartad med vår egen, kunna vi äfven förstå honom. Vi finna att han eger känslor, förhoppningar, önsknningar, såsom vi själfva. Vi bevittna huru han kämpar, älskar, fröjdas, lider, utvecklar sig, alldeles såsom vi själfva. Det med oss likartade framkallar naturligen vår sympati, vårt deltagande. Mellan oss och djuren uppkommer ett nytt, ett andligt och sedligt förhållande.

Härigenom förändras ändtligen äfven vår egen ställning till djuren. Den godtycklighet och hänsynslöshet, som följde med åsikten att djuret är ren mekanism eller behärskad af en blind instinkt, bli hädanefter omöjliga. Jämte det vi fortfarande tillgodogöra oss djuren som existens- och kulturmedel, bjuder oss nu vårt samvete att göra afseende äfven på deras eget tillstånd, deras välbefinnande och tillfredsställelse. Likasom mellan oss inbördes, känna vi oss moraliskt förpliktade äfven gentemot djuren till undseende, barmhärtighet och godhet.

Men icke nog härmed.

Likasom vi finna det nödigt att befästa våra egna inbördes förhållanden genom rättsliga bestämmelser, erfara vi nu äfven en maning att stadga åt djuret ett rättsligt skydd i dess nya förhållande till oss. Denna maning kännes så mycket kraftigare och oeftergifligare, som det föremål den gäller sedan gammalt står värnlöst gentemot vår makt, våra intressen, våra lidelser. Dess stämma kan för den skull, efter att hafva höjts, ej bringas till tystnad, innan vi uppfyllt hennes bud. Hon behärskar de djurskyddssträfvanden vår tid upptagit i sitt humanitetsarbete. Hon ropar alt högre: „rättvisa åt alla, rättvisa åt den ringaste, rättvisa äfven åt djuren!“



I Runebergs antika tragedi „Kungarne på Salamis“  
upprullas följande sublimes syn:

En stadgad ordning öfveralt, en lag jag såg,  
Orubblig, helig, stor i litet som i stort.  
Sin bana kände stjärnan, fästet sänkte sig  
Ej krossande på jorden ned, af jordens törst  
Ej sväljdes svala hafvet, hafvets hunger slök  
Ej jorden upp; men vid den strand, där vågen steg  
Mot skyn, stod blomman, synlig knapt, och växte trygg.  
Så ordnar Zevs sitt välde, grundar ytterst alt  
På rätt, på aktning äfven för den svages rätt.  
Och därför, sträng, allvariig, vördnadsbjudande,  
Står vid hans sida, närmast bland de himmelska,  
Hans dotter Dike <sup>1)</sup>, och på henne fästs hans blick.

Mäktig, upphöjd som en gud inför djuren, vill ock nu  
människan inrymma dem en rättslig ställning inom den  
världsordning hon grundat. Detta fordrar lika mycket de-  
ras som hennes eget väsens beskaffenhet.

Så har i våra dagar en vetenskaplig upptäkt gifvit  
ett nytt innehåll åt vårt rättsmedvetande, en ny uppgift åt  
lagstiftningsarbetet.

Men här yppar sig, tyckes det, en svårighet, då det  
gäller att närmare bestämma beskaffenheten af den rättig-  
het, som tillkommer djuret.

Oaktadt alla sina gåfvor, sin intelligens, sin själ, sitt  
eget lifsändamål, är dock djuret faktiskt människans till-  
hörighet. Vi låta det tjäna, kläda, föda oss, och när det  
tjänat ut, taga vi dess lif för att dess kropp må nära eller  
på annat sätt gagna oss. Djuret har ingen egendom, det  
eger ej sig själf, icke ens i sitt vilda tillstånd; ty öfver-  
alt, dit människan framtränger, på land eller haf, gör hon  
sin häskarrätt mot djuren gällande. Och denna rätt beror  
icke endast därpå, att människan nu engång förvärfvat sig  
den och att djuren aldrig mer kunna undandraga sig den,  
utan den följer äfven däraf, att djurvärlden i sin helhet stan-  
nat på utvecklingens bana så långt bakom människan, att  
den förras själfständighet, ja, blotta tillvaro i vissa fall nu-  
mera strider mot civilisationens kraf.

<sup>1)</sup> Rättvisans gudinna.

Men den som icke eger, ej någonsin kan komma att ega sig själf, tyckes sakna hvarje egenskap, för hvilken något slags rättighet kan göras gällande.

Våra strafflagars bestämningar mot misshandel grunda sig hufvudsakligen på människans eganderätt till sin kropp, och i samband därmed på den större eller mindre skadan den misshandlade fått vidkännas. Denna rättsgrund kan icke — det är klart — åberopas för djurets räkning. Lagen kan icke tillerkänna djuret en rättighet, som det icke kan ega.

Men våra lagar erkänna äfven andra grunder för misshandels straffbarhet. De stadga straff för åbragt värk och sveda, d. v. s. för det lidande, som misshandel tillskyndat. I detta fall är det icke längre fråga om den rent kroppsliga eganderätten, den materiella förlusten eller skadan. Lidandet är en inre förnimmelse. Det oss genom misshandel påförda lidandet är ett ingrepp i vårt väsendes naturliga harmoni. Lagen erkänner således äfven vår varelses hemfrid som en dyrbar egendom, hvilken rättsligen tillkommer en hvar och ej får honom af någon godtyckligt beröfvas.

Här framträder, såsom oss synes, en rättsnorm, som är tillämplig äfven på djurets anspråkslösa tillvaro. Djuret eger förmåga att förnimma väl och ve, njutning och lidande. Denna förnimmelse-förmåga kan djuret icke i någon form öfverlåta på någon annan, kan människan icke bemäktiga sig, icke förstöra, så länge djuret är till under normala förhållanden. Äfven djuret eger sålunda af naturen en dyrbar egendom i sin medfödda relativa väsensharmoni och lifslust. Djuret är i detta afseende likställt med människan. Och för så vidt den positiva rätten har sin rot i naturrätten, så bör i förevarande fall den förra tillämpas äfven till förmån för djuret. Då lagen anser misshandel för brottslig när det gäller en människa, bör den konsekvent anse misshandel lika, äfven när den riktas mot ett djur. Själfva handlingen är i hvartdera fallet i och för sig densamma och följderna — lidandet — sammaledes. Det är en erkänd allmän rättsprincip att i lika fall alla böra vara lika inför lag, fattig och rik, hög och låg, mäktig och ringa.

Bland de otaliga rättsbestämmelser, som i våra lagar regelbinda människornas handlingar, finnes det sålunda en,

blott en enda, hvarpå äfven djuret kan göra räkning. Djuret tillkommer, på grund af dess väsens beskaffenhet, rättigheten att ej bli misshandladt, ej så länge det får lefva, ej när det skall dö. Denna rättighet synes lika enkel och tydlig som innerligt öfverensstämmande med moral och sedlighet.

## II.

Det gifves två slags jakt: yrkesjakt och sport- eller amatörjakt.

Jakten omstrålas af en poetisk gloria. Otaliga sånger hafva uppstämmts till jaktens lof. Föreningar hafva bildats, hvilka utöfva jakten som en ädel sport, ett ypperligt nöje. Bland medlemmarna i dessa föreningar träffas många af samhällets mest bildade och högst uppsatta personer.

Däremot har ingen „strängat sin lyra“ till slaktens lof. Inga föreningar ha bildats för slaktens utöfning som en sport, ett nöje.

Hvaraf denna olikhet, ehuru både jakt och slakt gå ut på djurs dödande?

Tydiligen af de olika omständigheter, under hvilka dödandet eger rum. När det gäller att i enrum nedslakta ett värnlöst kreatur, omges icke dödandet af någon poetisk nimbus. Där råder blott den prosaiska nödvändigheten att anskaffa näringsmedel. Men vid jakten tillkommer det fria lifvet i skog och mark, möjligheten för djuret att försvara eller rädda sig, jägarens ansträngningar och större eller mindre skicklighet. Alt detta ställer jaktens byte i ett annat ljus än slaktrummet.

Men innebär ej detta i värkligheten ett själfbedrägeri? Är icke inflytandet af rörelsen i skog och mark, är icke anblicken af naturens växlande taflor lika stärkande, lika upplyftande, ja, ännu mera, utan jakten, hvilken riktar sinnet ensidigt på spaning efter byte? Smakar ej en måltid i trädens skugga, vid bäckens rand eller på den gröna ängen lika bra, äfven om ej krut blifvit spildt och gräset blodats? Är icke, när alt kommer kring, jaktens ridderliga karaktär blott en villa? Är icke jaktföreningsmedlemmens, likasom yrkesjägarens, öfverlägsenhet så stor, att i regeln djuret måste förr eller senare duka under? Och att en stackars

förskrämd hare slutligen stupar för skottet, sedan han, förföljd af ett koppel hundar, förgäfvets använt sina små volter för att frälsa sitt lif, hvilken triumf är väl detta, hvilken märkvärdig skicklighet ligger däri? Eller att smyga sig på tjädern, då denna blind och döf lockar i trädet, eller att på en klappjakt stå eller kanske i allsköns lugn sitta och, under det gevären laddas af andra, sända kula efter kula i en skock sammanfösta, skälfvande rådjur, hvilken manlig bragd är väl detta, hvilken konst ligger däri?

En medlem af Upsala universitets medicinska fakultet har i anledning af jakten yttrat: „människans glada mod och lefnadslust“ äro „tillräckligt eftersträfvansvärda ändamål för att man skall känna sig i sin fulla rätt, då man söker vinna dem äfven på bekostnad af djurens lidande och död“<sup>1)</sup>. Detta är ett mycket uppriktigt språk. Men också, hvilket stötande öfvermod! Hvilken upprörande hjärteköld! Huru är det möjligt att en bildad, tänkande människa kan finna glädjens mod och lifvets lust i andra varelsers lidande och undergång? Ty märk, här är icke fråga om jaktens praktiska gagn. Yttrandet gäller uteslutande jaktens nöje, lusten att döda. Huru är väl sådant möjligt i våra dagar?

Det ges dock en förklaring.

Det fans en tid — för längesedan — då vårt släkte icke nådde högre upp på odlingens bana än till jägarlifvets ståndpunkt. Urskogen med sina vilda djur slöt en trång krets kring den lilla hyddan. Jakten var hufvudnäringen, kampen för tillvaron. Jaktbytet egde då ett oskattbart värde. Det var lifvet, det var frigörelsen ur djurvärldens famntag. Man förstår den glädje, den stolthet jägaren då måste känna, när han nedlagt ett matnyttigt vildt, ett farligt rofdjur, som belägrat skogens stigar.

Därefter följde herdelifvet, åkerbruket, staden, som gjorde oss alt mera oberoende och stadgade vårt herravälde öfver djuren. Men äfven sedan detta vunnits, och långt efteråt, väkte jakten känslor af stolthet och glädje. Detta berodde dock icke längre blott på jaktbytets materiella värde, på modet och skickligheten för tillfället. Med jakten för-

<sup>1)</sup> Upsala läkareförenings handlingar, 17:de b., 2:dra och 3:dje h., sid. 153, 169.

bundo sig nu traditionerna af hela vår långa, lyckosamma täflingskamp med djurvärlden. Det blodiga jaktbytet var underpanten, symbolen på att vi ändtligen segrat, att det som mänskligt är fått fritt utrymme, att vi äro jordens herrar.

Men äfven dessa tider äro förbi. Odlingen har gifvit jorden ett nytt utseende, lifvet en ny prägel. De stora vilda djuren ha i kulturländerna utrotats eller trängts till skogsområdenas utmarker, och deras fullständiga försvinnande är endast en tidsfråga. De för odlingen nyttiga, i det fria levande djuren ha däremot tagits i hägn. Men deras vikt för oss som näringsmedel är numera ojämförligt mindre än husdjursafvelns. Ändå mera. Vi icke blott utvälja de djurarter vi önska må kvarleva med oss; vi gifva dem äfven — likasom åt växterna — genom ytterligare urval och en ändamålsenlig kultur ny utveckling, nya former, lämpade efter våra afsikter. Och på samma gång vi sålunda lägga beslag på både växt- och djurvärlden, ha vi begynt taga i vår tjänst de stora kosmiska krafterna, ljuset, värmet, elektriciteten, magnetismen, och styra med deras tillhjälp ut på banor, dem djuren aldrig kunna nå, än mindre hämma. Intygen om vår nuvarande maktställning äro vetandets högsta problem, tillämpade på det praktiska lifvet. *De* ingifva oss nu vår förtröstan på framtiden; de äro, jämte det sedliga, rätta och sköna, de rena källorna till vårt släktes mod och lefnadslust. Under dessa förhållanden har jakten mist äfven sin representativa egenskap och nedsjunkit till den underordnade betydelsen såsom ett speciellt näringsfång af endast relativ vikt. Men historiska traditioner äro, såsom bekant, mycket seglifvade. De värka ofta fortfarande, oakadt det faktum, från hvilket de utgått, längesedan omvandlats. Så här. Amatör-jägaren i våra dagar hör ännu i sin bössas skott en återklang från de dagar, då jakten var mannens hufvudsysselsättning, hans hjältebragd. Där af hans höga tillfredsställelse, hans „glada mod och lefnadslust“ när han sårar och dödar. Men dessa stämningar äro icke längre berättigade. De öfverensstämma ej med den nya ställning djurvärlden erhållit till oss, ej med de nya insikter vi erhållit om djurvärlden. De strida mot vår tids hela kulturkaraktär.

Franska djurskyddslagen af år 1850 stadgar straff äfven för den som af elakhet eller häftighet dödar ett husdjur.

En öfverilad gärning är visserligen klandervärd, enär det höfves en människa att tänka först och handla sedan. Men i en handling som begås i „hastigt mod“ ligger ofta ingen ond afsikt, och ångern följer vanligen hastigt efter. Den är icke ursäktlig, men kan dock tilldömas „mildrande omständigheter.“

Annorlunda, när någon dödar ett husdjur af elakhet. Detta är en öfverlagd gärning, som tydligen vittnar om ett „rätt och omänskligt sinne.“

Men lika förkastligt måste det anses att döda ett husdjur endast för nöjes skull. Äfven i detta fall råder full öfverläggning, fullkomlig likgiltighet för andras lidanden och undergång. Ja, man kan ifrågasätta om icke den, som fröjdas af att döda, är ändå grymmare än den simpelt elake. Vore det då icke konsekvent att straffa äfven den förre såsom den senare? Sak samma med den som af elakhet eller af nöje dödar ett vildt djur, enär djurets egenskap att vara vildt eller hemtamdt icke förändrar sinnesstämningens grundbeskaffenhet hos den som dödar. Enligt de synpunkter, som bestämt den franska djurskyddslagstiftningen, borde altså äfven sportjägaren vara hemfallen under laga straff.

Det invändes att bytets materiella värde dock alltid kan rättfärdiga jägarens tillfredsställelse. Men för sport- eller amatörjägaren — och det är om honom vi nu här tala — för storgodsegaren, dignitären, miljonären, prinsen, är detta af ringa eller alls ingen betydelse. Vidare erinras måhända att om bytet är skadedjur, tillfredsställelsen motiveras af det gagn, som göres det allmänna. Men äfven detta motiv felas vanligen sportsmannen. När t. ex. ett jaktsällskap köpt rättigheten att fälla en inringad björn, sker detta ingalunda därför, att björnen i annat fall ej blefve dödad. Nej, för sportsmannen består i regeln jaktens betydelse endast i nöjet att döda. Från denna synpunkt måste hans gärning bedömas. Den franska lagstiftningen har altså i själfva verket icke tagit steget fullt ut, då den stadgat straff för dem som af häftighet eller elakhet döda ett husdjur, men icke för dem som af samma orsaker döda ett

vildt djur eller som endast för nöjes skull döda vare sig ett hemtamdt eller ett vildt djur.

Det är likväl tvifvelaktigt huruvida den franska lagstiftningen härvidlag slagit in på en riktig väg. Man måste skilja mellan moral och rätt. Den förre bestämmes af det enskilda samvetet och de offentliga sederna, en ständigt rörlig värld af nya motiv och däraf betingade lifsformer. Den senare bestämmer hvilka handlingar äro positivt bindande, tillättna eller förbjudna. En handling kan vara rättsligt giltig, men moraliskt förkastlig, likasom omvänt rättsligt straffbar, men moraliskt rättfärdigad. Moralen och rätten fullständiga hvarandra, men ega på samma gång skilda domsområden. I vissa fall kan en förmedling ega rum.

Ett sådant system har tillämpats i brottmålslagstiftningen. Brottets befintlighet och straffvärdhet afgöras på rättsliga grunder. Graden af brottsligheten och däremot svarande straff bestämmas på grund af de motiv, som ledt till brottet. En person, som öfverbevisats om att ha dödat en annan, dömes till strängare eller mildare straff, alt efter som gärningen utöfvats i argt uppsåt, i hastigt mod eller af vållande. I länder med jurydomstol sker den moraliska afvägningen ändå mera ingående. Den kan i vissa fall gå så långt, att den helt och hållet upphäfver straff för gärning som, rent juridiskt bedömd, kan medföra högsta straff.

Detta alt i brottmål.

Men annorlunda då det gäller handlingar hvilka äro enligt lag medgifna som en rättighet eller påbudna som en skyldighet. Att här låta motivet återvärka på gärningsmannen och gärningen synes oss bringa en betänkelig oreda i lagstiftning och lagskipning. Ett enda exempel. En minister i en konstitutionell stat vägrar, i öfverensstämmelse med grundlagens bud, att kontrasignera en grundlagsstridig regeringshandling. Han har utöfvat en honom på engång tillkommande rättighet och skyldighet. Men det upptäckes att han icke gjort detta af rättsinhet och fosterlandskärlek, utan endast af låga, moraliskt fördömliga motiv. Bör han nu lagligen straffas, under det hans handling eger laga bestånd, eller bör den senare äfven upprifvas och statsförvaltningen drifvas i en återvändsgränd? Orimligheten af hvartdera alternativet tyckes påtaglig. På lika sätt vid utöfningen

af öfriga laga rättigheter och skyldigheter. I alla dessa fall måste — vill man icke införa odräglig inkquisition af allmän osäkerhet — de objektiva rättshandlingarna gälla, de subjektiva motiven öfverlämnas till samvetenas och sedernas dom. Här komplettera rätt och moral hvarandra på ett själfständigt sätt.

Till de positiva rättigheter vi tillagt oss hör äfven den att förfoga öfver djurens lif och död. Rättigheten att döda eller låta döda ett djur tillkommer enhvar på tvänne villkor: att han innehar eganderätten till djuret och att — enligt nutida rättsbegrepp — dödandet sker utan onödig plåga för djuret. Båda dessa villkor äro rent rättsliga. Det ena är grundadt i eganderättsförhållandena människorna emellan, det andra i djurets rättighet att ej varda plågadt. Orsakerna eller motiven, hvarför dödandet eger rum, falla däremot utom rättens område. Följaktligen har, såsom oss synes, franska djurskyddslagstiftningen så till vida gjort ett felgrepp, att hon i ty fall bestraffar en fullt laga handling. Det kommer ej domstol vid, om någon, som, under iakttagande af alla rättsvilkor, dödat ett husdjur eller ett vildt djur, drifvits därtill af häftighet eller elakhet. Lika litet om han gjort det för nöjes skull. Å andra sidan innebär detta ej något frikännande af hans sinnesstämning. Att utan behof döda om ock det minsta djur måste tvärtom alltid anses moraliskt förkastligt; ty lifvets gåfva är ju utvecklingens höga kallelse, för djuret likasom för människan.

I rättsligt afseende måste altså sportjägaren — och det var dit vi ville komma — lämnas i okvald utöfning af sitt nöje att döda; men ur moralisk och sedlig synpunkt bör man kunna hoppas att det icke dröjer länge innan den reformerande kulturen och de humanitära inflytelserna komma honom att frivilligt afstå därifrån, öfverlämnande jakten åt dem hvilka utöfva den som ett lofligt yrke. Han skall kunna göra detta så mycket hällre, som han därvid ingalunda går miste om tillfällen att förskaffa sig kvikt öga, säker hand, härdad kropp och hurtigt sinne. Vår tid har dragit sig till minnes det gamla valspråket: en frisk själ i en frisk kropp. Hon låter kroppsöfningar systematiskt ingå i den offentliga folkuppfostran, de allmänna sederna. Vi ha ypperliga gymnastiska öfningar, vi ha skjut- och andra



vapenöfningar, vi ha rid-, sim-, hjul-, rodd-, seglings-, skridsko- och skidlöpningssport, vi ha bäll- och klotspel af olika slag, m. m. Vi kunna genom dem utveckla kroppens hälsa i full harmoni med själen, utan att göra en varelse på jorden ett grand för när.

Det ges emellertid två slags jaktsporter, hvilka äro så beskaffade, att de måste anses absolut förkastliga och otillätliga. Den ena är jakten på tama djur, den andra parforcejakten. Af den förra är isynnerhet dufsporten bekant. Den senare förekommer företrädesvis i England vid räffjakt.

Dufskjutningen är mycket luxuös, fin-fin och glädlig. Man samlas som till fest i eleganta toaletter. De sköna damerna, hvilka som åskådarinnor deltaga i denna egendomliga sport, placera sig helt bekvämt och taga fram sina fickplån för att i dem anteckna dagens bragder. Dufbehållarna öppnas plötsligt, och de intet ondt anande fåglarna svärma behagfullt i rymden, under det att skott på skott knallar och den ena efter den andra af ömhetens symboler dignar liflös till jorden eller vingskjuten och blodig flackar kring dem för hvilka deras död är endast ett ögonblicks förströelse. Den kalla grymheten i denna jakt på varelser hvilka slutit sig till människan som tillgifna och förtroendefulla vänner, behöfver icke påvisas. Men det är icke detta som gör den rättsligen otillätlig. Vi hafva nyss ådagalagt att rättigheten att döda ett husdjur — det må ske af hvilket motiv som hälst, behof, öfverilning, elakhet eller nöje — tillkommer egaren, blott med vilkor att dödandet försiggår utan onödig plåga för djuret. Dufsportens rättsliga straffbarhet ligger däruti, att just detta vilkor icke uppfylles. Vi förfoga nämligen öfver husdjuren på ett helt annat sätt än öfver de vilda. För att kunna döda eller bemäktiga oss de senare måste vi jaga eller fånga dem, hvilket ofta gör dem stor pina. Husdjuren och de tama djuren ega vi däremot redan på förhand i vårt våld och kunna, när vi vilja, döda dem genom slakt, som medför minsta möjliga plåga. Vi kunna altså bespara husdjuren och de tama djuren jaktens skräck och plåga. Djurens rättighet, deras enda rättighet gentemot människan, är den att icke misshandlas så länge de få lefva, icke, när de skola dö, pinas mera än dem är nödvändigt för att kunna dö. Denna rättsgrundsats skall na-

turligtvis, såsom hvarje annan, gälla i hvarje tillämpligt fall. Vårt förhållande till husdjuren, i motsats till vår ställning gent emot de vilda djuren, bestämmer här tillämpningen. Husdjuren få dödas endast genom slakt. Att jaga husdjur eller tamt djur, af hvad slag det vara må, måste ovillkorligt anses som straffbart djurplågeri.

I mera än ett afseende förvånande är den engelska parforce-jakten. Man sätter sig upp till häst, och så bär det af i yrande fart genom skogar och moras, öfver blommande ängar och grönskande sädesfält, öfver häckar och diken, stockar och stenar. Föremålet för jakten, för denna gränslösa äflan, är en liten stackare, ett fint, klokt djur, som uppbjuder hela sin intelligens för att rädda sig undan sina förföljare. Där skymtar hans röda päls fram genom löfverket! Där ilar han i solskenet öfver brinken! Nu kan han träffas af det bevingade lodet. Men icke ett skott lossas. Åh, det vore en altför simpel seger! Nej, han skall drifvas ur det ena smyghålet efter det andra, han skall spåras tils hans sista hopp om räddning förloras, hans sista krafter uttömmas! Så fortgår den vilda jakten. Hästar, hundar, ryttare, alla anstränga sig till det yttersta. Hundarna tjuta af mordlust, en och annan häst stupar, en och annan gentleman kullrar öfver ända och bryter rygg och ben. Men hvad mer? Slutligen uppnås dock målet. Räfven kan ej längre släpa sig fram. Han anträffas flämtande, med brusten blick, sprängda lungor och blodfradga kring nosen. Triumf!

Man vet icke riktigt hvad man mest skall förundra sig öfver, antingen den omständigheten, att personer hvilka tillhöra de bildade samhällsklasserna, hvilka måhända äro medlemmar af parlament och regering, åt hvilka värden af folk och riken blifvit anförtrodd, sätta lif och hälsa på spel för att täfla i slughet och snabbhet med ett fattigt litet djur, eller däröfver att personer som den ena dagen alldeles i onödan steg för steg pina ihjäl ett djur, kanske dagen därpå uppträda som offentliga målsmän för barmhärtighet och rättvisa, bildning och humanitet! Visst är i hvarje fall att parforce-jakten på det afgjordaste strider mot djurskydds rättens grundprinciper. Likasom vi äro skyldiga att slakta husdjuren på det för dem minst pinsamma sätt, och lika-



